

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

факультет іноземних мов
кафедра германської і слов'янської філології та
зарубіжної літератури

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: Феномен метафори в політичному дискурсі української та
німецької мов

здобувача ступеня вищої освіти магістра

галузі знань 01 Освіта

спеціальності 014 Середня освіта (мова і
література (англійська, німецька))

Ткач Ірини Ігорівни

науковий керівник:

Дробаха Лариса Валеріївна

кандидат філологічних наук, доцент

Вінниця – 2018

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ ТА РОЛЬ МЕТАФОРИ У НЬОМУ	7
1.1. Політичний дискурс у сучасній лінгвістиці.....	7
1.2. Сучасні методи дослідження промов політичних лідерів.....	12
1.3. Комунікативний аспект функціонування метафор у політичному дискурсі.....	16
1.4. Вплив політичної метафори на формування громадської думки.....	19
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	22
РОЗДІЛ 2. ФЕНОМЕН МЕТАФОРИ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ МОВ	24
2.1. Функціонування політичної метафори у мас-медійних текстах під час передвиборчих перегонів.....	24
2.2. Продуктивні та непродуктивні семантичні типи метафори в українському політичному дискурсі.....	28
2.3. Особливості функціонування метафори в німецькомовному політичному дискурсі.....	45
2.4. Зіставний аналіз вживання метафори в політичному дискурсі української та німецької мов.....	56
2.4.1. Метафоричне вираження негативної оцінки в сучасному українському та німецькому політичних дискурсах.....	56
2.4.2. Метафоричне виправдання в українському та німецькому політичних дискурсах.....	63
2.4.3. Зіставний аналіз вираження позитивного і негативного ставлення у промовах українських та німецьких політиків.....	70
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	81
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	84
РЕЗЮМЕ	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефиренко Н.Ф. Проблемы когнитивной лингвистики / Н.Ф. Алефиренко, Н.Б. Корина. – Нитра: Университет им. Константина Философа в Нитре, Философский факультет, 2011 – 216 с.
2. Арутюнова Н.Д. Дискурс / Н.Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – С. 137-139.
3. Арутюнова Н.Д. Лингвистическая философия / Н.Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – С. 269-270.
4. Арутюнова Н.Д. Метафора и дискурс / Н.Д. Арутюнова // Теория метафоры. – М.: Прогресс, 1990. – С. 5-32.
5. Арутюнова Н.Д. Метафора и дискурс / Общ. ред. Н.Д. Арутюновой и М.А. Журиной // Теория метафоры. – М.: Прогресс, 1990. – С. 9-15.
6. Арутюнова Н.Д. Предложение и его смысл: Логико-семантические проблемы / Н.Д. Арутюнова. – М.: Наука, 1976. – 383 с.
7. Арутюнова Н.Д. Коммуникативная функция и значение слова / Н.Д. Арутюнова // Филологические науки. – 1980. – № 3. – С. 7-12.
8. Арутюнова Н.Д. Языковая метафора: Синтаксис и лексика / Н.Д. Арутюнова // Лингвистика и поэтика. – М.: Наука, 1979. – С. 147-173.
9. Баранов А.Н. Очерк когнитивной теории метафоры / А.Н. Баранов // Русская политическая метафора (материалы к словарю). – М., 1991. – С.184-193.
10. Баранов А.Н. Русская политическая метафора: Материалы к словарю / А. Н. Баранов, Ю.Н. Караулов. – М.: Ин-т русского языка РАН, 1991. – 193 с.
11. Барт Р.Л. Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Р.Л. Барт. – М.: Прогресс, 1989. – 615 с.
12. Бацевич Ф.С. Основы комунікативної лінгвістики: Підручник / Ф.С. Бацевич. – К.: Видавничий центр «Академія», 2008. – 344 с.

13. Будагов Р.А. Метафоры и сравнения в контексте художественного целого / Р.А. Будагов // Русская речь. – 1985. – № 1. – С. 31-35.
14. Будаев Э.В. Междисциплинарные истоки политической метафорологии / Э.В. Будаев // Политическая лингвистика. – 2015. – № 2. – С. 15-25.
15. Будаев Э.В., Чудинов А.П. Метафора в политическом интердискурсе / Э.В. Будаев, А.П. Чудинов. – Екатеринбург, 2014. – 215 с.
16. Будаев Могут ли метафоры убивать? Прагматический аспект политической метафорики / Э.В. Будаев. – Политическая лингвистика. – № 20. – Екатеринбург, 2013. – 74 с.
17. Бушев А.Б. Языковые феномены политического дискурса / А.Б. Бушев // Теория коммуникации и прикладная коммуникация. – Ростов-на-Дону: ИУБиП, 2004. – С. 52-71.
18. Васік Ю.А. Ритмічна обумовленість комунікативної стратегії політичної промови / Ю.А. Васік // Новітня філологія. – Миколаїв: МДГУ, 2011. – № 2 (22). – С. 116-117.
19. Васильєва М.О. Метафорична реалізація концепту політика в сучасному політичному дискурсі: Автореф. Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04/ М.О. Васильєва. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2008. – С. 15-20.
20. Гак В.Г. Метафора: універсальне і специфічне / В.Г. Гак // Метафора в мові та в тексті. – М.: Наука, 1988. – С. 105-107.
21. Глазунова О.И. Логика метафорических преобразований / О.И. Глазунова. – М.: Вестник, 2011. – 155 с.
22. Гусев С.С. Упорядоченность научной теории и языковые метафоры / С.С. Гусев // Метафора в языке и тексте. – М.: Наука, 1988. – С. 126-128.
23. Гучинская Н.О. Семантическое преобразование языковых единиц в художественном тексте (проблема языковых и поэтических тропов) / Н.О. Гучинская // Семантика и прагматика единиц языка в тексте. – М.: Ленинград, ЛТПИ им. А. И. Герцена, 1988. – С. 3-14.

24. Григорьева В.С. Дискурс как элемент коммуникативного процесса: прагмалингвистический и когнитивный аспекты / В.С. Григорьева. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2012. – 288 с.
25. Дацишин Х.П. Метафорична інтерпретація політичних реалій і проблема впливу на формування громадської думки [Текст] / Х.П. Дацишин // Пам'ять століть відтворена у слові. – К.: Планета, 2009. – С. 302-307.
26. Дацишин Х.П. Метафора в українському політичному дискурсі (за матеріалами сучасної періодики) [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.08 «Журналістика» / Х.П. Дацишин. – Л., 2008. – С. 14-18.
27. Дацишин Х.П. Морфологічний і синтаксичний принципи структурної класифікації метафор у політичному дискурсі / Х.П. Дацишин // Вісн. Львів. університету. Сер. журналістика. – 2001. – Вип. 21. – С. 506-509.
28. Дацишин Х.П. Семантичне (метафоричне та метонімічне) терміноутворення у сфері фінансово-кредитних відносин та грошового обігу / Х.П. Дацишин // Проблеми української термінології. – 1998. – № 336. – С. 327-329.
29. Дацишин Х.П. Спортивна термінологія у політичному контексті: конотативний аспект / Х.П. Дацишин // Проблеми української термінології. – 2002. – № 453. – С. 438-442.
30. Дацишин Х.П. Метафора в українському політичному дискурсі (за матеріалами сучасної періодики) / Х.П. Дацишин. – Львів, 2005. – С. 16-20.
31. Дацишин Х. П. Термінологія природничих знань як джерело політичної метафорики / Х.П. Дацишин // Проблеми української термінології. – 1998. – № 336. – С. 25-253.
32. Дацишин Х.П. Транспортна метафора в українському політичному дискурсі: конотативний аспект/ Х.П. Дацишин // Проблеми української термінології. – 2003. – Вип. 23. – С. 108-116.
33. Девидсон Д.Г. Что означают метафоры/ Д.Г. Девидсон // Теория метафоры: Сб. / Пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. – М.: Прогресс, 1990. – С. 173-193.

34. Дзюба Е.В., Чудинов А.П. Актуальные направления отечественной политической коммуникации / Е.В. Дзюба, А.П. Чудинов // Политическая лингвистика: проблематика методология, аспекты исследования и перспективы развития научного направления. – Екатеринбург, 2016. – С. 77-83.
35. Діденко М.О. Політичний виступ як тип тексту (на матеріалі виступів німецьких політичних діячів кінця 20 століття): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / М.О. Діденко. – Одеса, 2006. – С. 13-16.
36. Добренко Є.А. Метафора влади: Література сталінської епохи в історичному освітленні/ Є.А. Добренко. – Мюнхен, 1993. – 215 с.
37. Дробаха Л.В. Зіставний аналіз метафоричних вживань антропонімів в індоєвропейських мовах / Л.В. Дробаха // Aktualne problemy w współczesnej nauki / Актуальные вопросы в современной науке. – Часть 5. – Варшава, 2013. – С. 37-43.
38. Дурович Т.О. Роль когнитивного сдвига в сербском политическом дискурсе / Т.О. Дурович, Н.А. Силаскин // Метафоризация политики. – М.: Издательство Белградский университет, 2012. – С. 25-33.
39. Дядюра Г.М. Функціональні параметри образності в науковому стилі (на матеріалі текстів природничих та технічних наук / Г.М. Дядюра. – К.: Ін-т укр. мови НАН України, 2001. – 110 с.
40. Жайворонок В.В. Національна мова і ідіолект / В.В. Жайворонок // Мовознавство. – 1998. – № 6. – С.27-34.
41. Животко А.П. Історія української преси / А.П. Животко. – К.: Наша культура і наука, 1999. – 368 с.
42. Жоль К.К. Мысль. Слово. Метафора: Проблемы семантики в философском освещении / К.К. Жоль. – К.: Наук. думка, 1984. – 304 с.
43. Ільницька Л.Л. Метафора в сучасному політичному дискурсі / Л.Л. Ільницька // Актуальні проблеми філології та перекладознавства. – 2009. – Вип. 4. – С. 84-86.
44. Каліщук Д.М. Базові концепти сучасного англomовного політичного дискурсу. Концепт «Демократія» / Д.М. Каліщук // Науковий вісник

Волинського національного університету ім. Лесі Українки «Філологічні науки. Мовознавство». – Луцьк, 2012. – № 16. – С. 81-85.

45. Кудрявцева Л.О. Сучасні аспекти дослідження масс-медійного дискурсу: експресія – вплив – маніпуляція [Текст] / Л.О. Кудрявцева, Л.П. Дядечко, О.М. Дорофєєва, І.О. Філатенко, Г.А. Черненко // Мовознавство. – 2005. – № 1. – С. 58-66.

46. Кузьмина М.А. Метафора как элемент методологии современного научного познания Социологические исследования / М.А. Кузьмина. – 2008. – № 2. – С. 42-51.

47. Кривий А.П. Дискурсивний аналіз і сучасне мовознавство / А.П. Кривий // Дискурс іноземномовної комунікації (колективна монографія). – Львів: Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2001. – С. 158-162.

48. Лакофф Дж. Метафори, котрими ми живем / Дж. Лакофф, М. Джонсон // Теория метафоры. – М. : Прогресс, 1990. – С. 387-415.

49. Лотман Ю.М. Внутри мыслящих миров / Ю.М. Лотман Человек – текст – семиосфера – история. – М. : «Языки русской культуры», 1996. – 168 с.

50. Маккормак Э.Д. Когнитивная теория метафоры / Э.Д. Маккормак // Теория метафоры. – М. : Прогресс, 1990. – С. 358-387.

51. Матвєєва Т.П. Метафора як виразник стилю М.Коцюбинського / Т.П. Матвєєва // Метафора. – Одеса, 1996. – 171 с.

52. Мельник Ю.П. Об'єктивація гендерних стереотипів у сучасній лінгвістичній науці / Ю.П. Мельник // Вісник Житомир. держ. ун-ту. – 2011. – № 45. – С. 110-114.

53. М'яснянкін Л.І. Конотація на рівні газетного тексту / Л.І. М'яснянкін // Засоби масової інформації й утвердження державного суверенітету України. – Львів: Світ, 1993. – С. 140-144.

54. Нагорна Л.П. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики / Л.П. Нагорна // Політичні дослідження. – К.: Світогляд, 2005. – С. 315-317.

55. Непийвода Н.Ф. Мова української науково-технічної літератури / Н.Ф. Непийвода // Функціонально-стилістичний аспект. – К.: ТОВ «Міжнар. фін. Агенція», 1997. – 303 с.
56. Опарина Е.О. Метафора в политическом дискурсе / Е.О. Опарина// Политическая наука. Политический дискурс. – М. : Ранинион, 2002. – С. 21-23.
57. Панин В.В. Политический дискурс: язык двусмысленности / В.В. Панин // Современная политическая лингвистика. – Екатеринбург, 2003. – С. 122-124.
58. Паршин П.Б. Лингвистические методы в концептуальной реконструкции / П.Б. Паршин // Системные исследования. – М. : Наука, 1986. – С. 386-425.
59. Плаксі́й О.П. Метафора як спосіб творення сучасних економічних термінів (на матеріалі аналітичних конструкцій) / О.П. Плаксі́й // Проблеми української термінології. – 2002. – № 453. – С. 304-308.
60. Петров В.В. Метафора: От семантических представлений к когнитивному анализу / В.В. Петров // Вопросы языкознания. –1990. – № 3. – С. 135-146.
61. Петрянина О.В. Локативность как периферийное средство выражения темпоральных отношений в современном немецком языке : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Петрянина Ольга Валерьевна. – Самара, 2007. – 204 с.
62. Пирожников А.К. Использование прагмакогнитивного подхода при исследовании немецкого политического дискурса / А.К. Пирожников // Актуальные проблемы германистики и романистики. – Смоленск: СГПУ, 2005. – Вып. 9. – Ч. II. Язык в тексте. – С. 7-15.
63. Політологічний енциклопедичний словник: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / [Бондар В.О. та ін.]. – К.: Генеза, 1997. – 206 с.
64. Політологічний енциклопедичний словник: Навч. посібн. для студ. вищ. навч. закладів / Упор. В.П.Горбатенко, А.Г.Саприкін. – К.: Генеза, 1997. – 400 с.

65. Різун В.В. Метафора у сучасній українській мові / В.В. Різун, О.Д. Пономарів, Л.Ю. Шевченко // Сучасна українська мова. – 2001. – № 2. – С. 400-402.
66. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія [Текст] : [наукове видання] / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2010. – 844 с.
67. Сергиенко А.В. Комическое в семантике политического дискурса / А.В. Сергиенко // Когнитивная лингвистика и межкультурная коммуникация. – М.: Ун-т Натальи Нестеревой, 2004. – С. 75-80.
68. Серажим К.С. Особливі жанрові форми втілення політичного дискурсу в сучасній українській пресі / К.С. Серажим // Українська періодика: історія і сучасність. – Львів: НДЦП ЛНБ ім. В. Стефаника НАНУ, 2002. – С. 490-493.
69. Серажим К.С. Дискурс як соціолінгвальний феномен сучасного комунікативного простору (методологічний, прагматико-семантичний і жанрово-лінгвістичний аспекти: на матеріалі політичного різновиду українського масово-інформаційного дискурсу): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук: спец. 10.01.08 «Журналістика» / К.С. Серажим. – К., 2003. – С. 32-35.
70. Сидоренко В.В. Интонационные средства воздействия в устном политическом дискурсе / В.В. Сидоренко // Актуальні дослідження іноземних мов і літератур. – Донецьк: ДонНУ, 2003. – С. 270-273.
71. Словник української мови: в 11-ти т. / [Ред. кол. І.К. Білодід, А.А. Бурячок, В.О. Винник та ін.] – Т II. – К.: Наук. думка, 1971. – 785 с.
72. Стренева Н.В. Понятийный потенциал термина «фрейм» / Н.В. Стренева // Вестник Оренбургского государственного университета. – Вып. 11. – Оренбург. – 2009. – С. 60-65.
73. Ткач І.І. Сучасні аспекти дослідження політичного дискурсу / І.І. Ткач // Сучасні проблеми лінгвістики, літературознавства та методики викладання мови і літератури. – Вип. 2. – Вінниця, 2016. – С. 96-97.

74. Ткач. І.І. Метафора як засіб апеляції до свідомості людини під час передвиборчих перегонів / І.І. Ткач // Діалог мов та культур у сучасному освітньому просторі. – Суми, 2017. – С. 298-301.
75. Ткач. І.І. Новітні напрямки політичного аналізу та його специфіка / І.І. Ткач // Актуальні проблеми лінгвістики та методики викладання іноземних мов у вищому навчальному закладі. – Вип. 21. – Вінниця, 2017. – С. 245-249.
76. Ткач. І.І. Дискурсивність як основна тенденція політичного виступу / І.І. Ткач // Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі. – Вінниця, 2017. – С. 236-239.
77. Ткач. І. І. Політична метафора на межі індивідуального та загального / І. І. Ткач // МОВА, ОСВІТА, КУЛЬТУРА: Інтеграційні тенденції в сучасному світі. – Вінниця, 2017. – С. 335-338.
78. Ткач. І. І. Метафора як ключ до розуміння під час передвиборчих перегонів / І. І. Ткач // Сучасні проблеми лінгвістики, літературознавства та методики викладання мови і літератури. – Вінниця, 2017. – С. 101-102.
79. Уорф Б.Л. Отношение норм поведения и мышления к языку / Б.Л. Уорф // Новое в лингвистике. – 1963. – Вып. 3. – С. 568-569.
80. Федик О.С. Мова як духовний адекват світу (дійсності) / О.С. Федик. – Львів: Місіонер, 2000. – 219 с.
81. Филатенко И.А. Метафорические модели современного политического дискурса Украины: прагматическая характеристика [Текст] / И.А. Филатенко // Актуальные проблемы вербальной коммуникации. – К., 2004. – С. 123-127.
82. Фоменко О.С. Лінгвістичний аналіз сучасного політичного дискурсу США (90-ті роки ХХ століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / О.С. Фоменко. – Київ, 1998. – 20 с.
83. Хайдорн Н.Д. Политический образ как репрезентант политической ситуации в газете: его формирование и эволюция / Н.Д. Хайдорн // Журналист.

Пресса. Аудитория: Межвуз. сб. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1991. – Вып. 4. – С. 97-105.

84. Харламова Т.В. Политический дискурс как отражение общественных процессов / Т.В. Харламова // Романо-германская филология. – Саратов: изд-во Саратовского университета. – Вып. 4. – 2004. – С. 240-245.

85. Хомський Н.М. Роздуми про мову / Н.М. Хомський. – Львів: Ініціатива, 2002. – 352 с.

86. Циганюк Н.М. Культурологічний статус національної мови / Н.М. Циганюк // Третья междунар. конф. «Язык и культура»: Тез. докл. – К.: Collegium, 1994. – С. 18-19.

87. Цоллер В.Н. Ключевые метафоры в политическом дискурсе / В.Н. Цоллер // Третья междунар. конф. «Язык и культура». – К.: Collegium, 1994. – С. 109-111.

88. Цоллер В.Н. Современная политическая фразеология (от старых к новым штампам) / В.Н. Цоллер // Мова і культура. – К.: Collegium, 1997. – С. 173-176.

89. Чабан Н.А. Политические мифы в языке, дискурс, ментальные модели / Н.А. Чабан // П'ята міжнар. наук. конф. «Мова і культура». – К.: Collegium, 1997. – С. 137-138.

90. Чабан Н.А. Украина: концепт, языковая ментальность, язык (на материале американской прессы) / Н.А. Чабан // Язык и культура. – К.: Collegium, 1994. – С. 32-33.

91. Чадюк О.М. Метафора у сфері сучасної української політичної комунікації [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / О.М. Чадюк. – К., 2005. – 20 с.

92. Чадюк О.М. Культурологічні й метафоричні аспекти виборчої кампанії 2002 року / О.М. Чадюк // Система і структура східнослов'янських мов. – К., 2003. – С. 236-239.

93. Черская И.Н. Установка и убеждение как доминирующий признак политического дискурса / И.Н. Черская // Весник Харьк. ун-та. – Серия «Филология». – 2001. – № 520, изд. 33. – С. 57-60.

94. Чугаєвський М.В. Сучасна українська мова політики: зміни та їх роль у функціонуванні політичної свідомості / М.В. Чугаєвський // Українська мова: з минулого в майбутнє: Матеріали наукової конференції на відзначення 200-річчя виходу в світ «Енеїди» І.Котляревського. – К.: НАН України, Ін-т укр. мови, 1998. – С. 182-183.

95. Чудинов А.П. Россия в метафорическом зеркале: Когнитивное исследование политической метафоры / А.П. Чудинов. – Екатеринбург, 2001. – 238 с.

96. Чудинов А.П. Метафорическая мозаика в современной политической коммуникации [Текст] / А.П. Чудинов. – Екатеринбург, 2003. – 248 с.

97. Чудинов А.П. Политическая лингвистика / А.П. Чудинов. – М. : Флинта, Наука, 2006. – 256 с.

98. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса [Текст] / Е.И. Шейгал. – М. : Гнозис, 2004. – 326 с.

99. Яцимірська М.Г. Загальні особливості мови сучасної української газети / М.Г. Яцимірська // Засоби масової інформації й утвердження державного суверенітету України. – Львів: Світ, 1993. – С. 136-140.

Джерела ілюстративного матеріалу:

100. Spiegel [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.spiegel.de

101. Tagesschau [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.tagesschau.de

102. <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,644235,00.html.24.10.2009>

103. <http://www.dt.ua/3000/3680/44130/.23.10.09>

104. http://ua.pravda.com.ua/news_comments/2009/1/14/87734.htm.23.10.09

105. <http://www.zeit.de/1993/40/Wo-bleibt-die-Phantasie-der-Manager>13.07.09
106. http://www.gruenebundestag.de/cms/bundestagsreden/dok/221/221136.bekaempfung_von_steuerhinterziehung.html.15.10.09
107. <http://news.ce.lviv.ua/index.php?id=76084>.19.10.09
108. <http://www.zaxid.net/newsua/2009/5/12/152053/>.19.10.09
109. <http://www.zeit.de/1996/05/Zwielichtig>.15.10.09
110. <http://www.gazeta.lviv.ua/articles/2009/01/15/36806/>.19.10.09
111. <https://zn.ua/>
112. <http://tyzhden.ua/>
113. Frankfurter Allgemeine [Electronic resource]. – Режим доступа : www.faz.net